

All
Bright!
TAMPERE
FINLAND

Pirkanmaan talous 2011

Toimialojen nykytila ja näkymät

TREDEA

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Pirkanmaa on All Bright!

Pirkanmaan talous 2011, toimialojen nykytila ja näkymät

Sisältö

- 2 Pirkanmaa on All Bright!
- 3 Pirkanmaan liikevaihto löysi kasvu-uran
- 4 Työttömyyden laskeva trendi jatkuu
- 6 Teknologiateollisuus
- 7 Metsäteollisuus
- 8 Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistus
- 9 Rakentaminen
- 10 Kauppa
- 11 Muut palvelut
- 12 Elintarviketeollisuus
- 12 Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus
- 13 Informaatio ja viestintä
- 13 Kuljetus ja varastointi
- 14 Majoitus- ja ravitsemistoiminta
- 14 Hyvinvointipalvelut
- 15 Pirkanmaan menestystekijät
- 16 Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta
- 17 Pilviä on turha pelätä
- 18 Kuntatalous toipui taantumasta
- 19 Seutukunnat

www.pirkanmaantalous.fi

Toimialaluokitus TOL 2008

Katsauksen liikevaihto-, vienti- ja palkkasummatiedot perustuvat Tilastokeskuksen Asiakaskohtaisen Suhdannepalvelun toimittamiin tietoihin. Pääasiallisena lähteenä käytetään Verohallinnon maksuvalvonta-aineistoa, joka kattaa kaikki alv-velvolliset yritykset ja säännöllisesti palkkaa maksavat työnantajat. Laskenta tehdään toimipaikkatasolla.

Katsauksen uusimmat tiedot ovat vuoden 2011 maaliskuulta (liikevaihto ja vienti) ja palkkasumman osalta huhtikuulta 2011.

Toimialat perustuvat vuoden 2009 alusta käyttöön otettuun Toimialaluokitus 2008:een (TOL 2008). Katsauksen liikevaihto-, vienti- ja palkkasumma- tiedot on päivitetty TOL 2008 mukaisiksi vuodesta 2000.

Pirkanmaan uusi brändi tiivistää sen, miten Pirkanmaa eli Tampere Region näyttäytyy niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Pirkanmaa on rohkea, moniulotteisesti raikas, älykäs ja terävä. Se on avoin, suorapuheinen ja upea luonnostaan. All Bright! viestii alueen korkeasta elämänlaadusta sekä toimijoiden kyvystä kehittää uutta.

You are All Bright! Brändi erottaa meidät joukosta. Mitä useampi brändiä käyttää, sitä enemmän yhteisellä sanomallamme on voimaa ja sitä enemmän sinä siitä hyödyt. Brändi on vapaasti käytettävissäsi. Se taipuu juuri niin paljon kuin sinä keksit sitä taivuttaa.

Tutustu lisää osoitteessa www.tampereallbright.fi tai ota yhteyttä: info@tampereallbright.fi

Tykkää facebookissa:
www.facebook.com/TampereAllBright

All Bright! – It's all yours

All
Bright!
TAMPERE
FINLAND

Pirkanmaan liikevaihto löysi kasvu-uran

Pääkirjoitus

Suomi pääsi takaisin kasvu-uralle vuonna 2010. Liikevaihto ja vienti kasvoivat. Maailmantalouden piristyminen ja erityisesti meille tärkeiden markkinoiden hyvä veto toi tilauksia myös Suomen teollisuudelle.

Myös Pirkanmaan liikevaihto kehittyi viime vuonna myönteisesti lähes kaikilla toimialoilla ja yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi 7 prosenttia verrattuna vuoteen 2009. Eniten parannusta edellisvuoteen kertyi kemikaali-, kumi- ja muovituote-teollisuudessa, joka kasvatti liikevaihtoaan yli 14 prosenttia. Kaksinumeroisia liikevaihdon kasvulukuja nähtiin myös teknologiateollisuudessa ja metsäteollisuudessa, jotka molemmat lisäsivät liikevaihtoaan lähes 12 prosenttia verrattuna vuoteen 2009.

Pirkanmaan tukijalaksi on yhä enemmän rakentumassa myös palvelut ja kauppa. Palvelualoilla vuoden 2009 kriisi ei näkynyt läheskään yhtä merkittävästi kuin teollisuudessa. Kauppa uskalsi investoida alueellemme myös laskusuhdanteessa. Yhteensä palvelualat ja kauppa tuovatkin jo 51 prosenttia Pirkanmaan liikevaihdosta.

Pirkanmaan työllisyystilanne kohentunut

Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimistoihin ilmoittautuneiden työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut selvästi vuoden 2010 alusta lähtien. Työttömyyden määrän vähenemisen arvioidaan jatkuvan edelleen. Tammi-kesäkuussa 2011 työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin hieman alle 26 000 kuukaudessa eli 12 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin vastaavana ajankohtana.

Rohkaisevaa on, että yli 50-vuotiaiden työttömien määrä on laskenut. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on pysytellyt samalla tasolla viime vuoteen verrattuna. Pirkanmaan työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt vuoden 2011 aikana vuoden takaiseen verrattuna nopeammin kuin koko maassa keskimäärin. Kesäkuun 2011 lopun työllisyystilanne oli Pirkanmaalla kuitenkin edelleen koko maan keskiarvoa heikompi. Erityisesti nuorisotyöttömyyden hoitoon ja nuorten syrjäytymisen estämiseen on kaikkien alueen toimijoiden löydettävä uusia ja nykyistä huomattavasti tehokkaampia tapoja toimia.

Avoimien työpaikkojen määrien hyvä kehitys nostaa esille lamaa edeltäneen osaavan työvoiman ja työpaikkojen kohtaanto-ongelman. Tarjolla oleva työvoima ei vastaa työmarkkinoiden tarpeita. On hyvä muistaa, että laman iskiessä työmarkkinoilla oli työvoimapula myös Pirkanmaalla. Palvelualoilla ja joillakin teollisuuden aloilla on jo viestitty työvoiman saatavuusongelmista. Tämä siitäkkin huolimatta, että viime aikojen talousuutiset ovat olleet pääosin negatiivisia. Lama hävitti keskustelun ulkomaisen työvoiman tarpeesta. Nyt huomataan, että aihe on edelleen ajankohtainen.

Vahva osaaminen ja hyvä yhteistyö Pirkanmaan menestyksen perustana

Oli taloudessa nousu- tai laskusuhdanne, jatkaa Pirkanmaa valitsemallaan tiellä panostamalla voimakkaasti tieteeseen, teknologiaan, koulutukseen ja uusiin innovaatioihin. Monipuolinen maailmanluokan osaaminen on tuonut ja tuo myös tulevaisuudessa menestystä maakuntaan. Voimme seistä monipuolisen toimialarakenteen päällä ja samalla jatkaa uusien keihäänkärkien kehittämistä. Niitä ovat varmasti ainakin älykäs teknologia, bioteknologia ja ict-ala. Luovia toimialoja ei tule myöskään unohtaa. Palveluissa on aina uusia mahdollisuuksia, varsinkin alueellamme, joka saa muuttovoittoa vuosittain ja jossa on hyväkuntoinen ja ostovoimainen väestö.

Ratkaisut globaaleihin haasteisiin kuten ympäristön tilaan ja väestön ikääntymiseen edellyttävät nopeaa monitieteisen tutkimustiedon tuotteistamista uusiksi innovaatioiksi. Ne luovat pohjan uudelle yritystoiminnalle. Uusien toimintojen kehittämisessä meitä tukevat maan parhaimpiin ja haetuimpiin korkeakouluihin kuuluvat kaksi yliopistoa ja ammattikorkeakoulu. Suositut ja vetovoimaiset oppilaitoksemme takaavat sen, että alueelle sijoittuu jatkossakin lahjakkaita nuoria.

Pirkanmaa panostaa edelleen muuta maata enemmän T&K-toimintaan. Meillä on myös herätty miettimään, minkälaisilla alustoilla innovaatioita syntyy. Protomo- ja Demola-konseptit ovat olleet erittäin rohkaisevia hankkeita alueemme osaamispääoman kokonaisvaltaisessa hyödyntämisessä.

Leena Vestala

Pirkanmaan ELY-keskuksen ylläjohtaja

Työttömyyden laskeva trendi jatkui

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilastojen mukaan TE-toimistoihin ilmoittautuneiden työttömien työnhakijoiden määrä on vuoden 2010 alusta lähtien selvästi laskenut Pirkanmaalla. Työttömyyden määrän myönteinen kehitys jatkuu edelleen. Kuluvan vuoden alkupuolella työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 26 000 kuukaudessa eli 12 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Sekä nuorten että ikääntyneiden työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut. Työttömyyslukua on alentanut tuntuvasti lomautusten väheneminen ja lomautettujen poistuminen työnhakijarekisteristä. Myös työnhakijoiden sijoittuminen työ- ja elinkeinohallinnon projekteihin on lisääntynyt. Lisäksi TE-toimistoihin ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrä on kasvanut huomattavasti. Kuluvan vuoden toisella neljänneksellä maakunnan työllisyysaste oli 68,5 eli kasvua oli 0,8 prosenttia.

Työllisyystilanne oli Pirkanmaalla edelleen koko maata heikompi elokuun 2011 lopussa. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 10 prosenttia ja koko maassa 8,7 prosenttia. Määrä väheni kuitenkin nopeammin (11 %) kuin koko maassa keskimäärin (7 %). Elokuussa 2011 työttömiä työnhakijoita oli 24 434 ja lisäksi TE-hallinnon projekteissa oli 9 471 työnhakijaa. Lomautettujen määrä väheni vuoteen 2010 verrattuna lähes puolella.

Avoimet työpaikat kasvoivat kolmanneksella

Työttömiä työnhakijoita oli elokuussa 2011 kaikissa pääamattiryhmissä vähemmän kuin vuotta aiemmin, lukuun ottamatta maa- ja metsätaloustyötä. Avoimia työ-

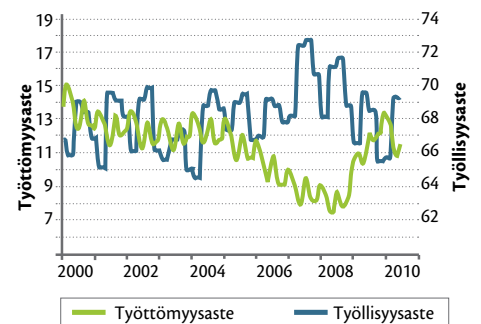
paikkoja oli elokuun lopussa 2011 noin kolmannes enemmän kuin vuotta aiemmin. Työpaikat lisääntyivät eniten teollisuudessa, rakennustyössä, teknisessä, luonnontieteellisessä, yhteiskuntatieteellisessä ja taiteellisessa työssä sekä hallinto- ja toimistotyössä. Edellisvuotta vähemmän työpaikkoja oli vain kaupan alalla.

Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Pirkanmaalla elokuun 2011 lopussa 3 171, joista alle 20-vuotiaita 780. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä väheni heinäkuusta 610:llä (16,1 %) ja edellisvuoden elokuusta 860:llä (21,3 %). Myös yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä oli laskusuunnassa. Elokuun 2011 lopussa heitä oli 8 795 eli 4 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

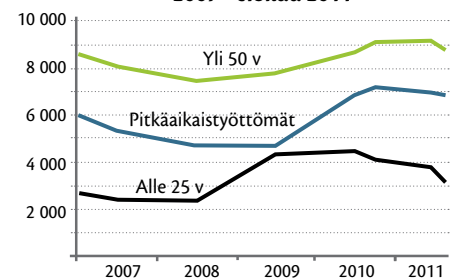
Pitkäaikaistyöttömyys väheni

Elokuussa 2011 yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä työnhakijana olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 6 837 (laskua 5,7 %). Heinäkuusta 2011 määrä väheni 128:lla. Elokuun lopussa työttömiä työnhakijoita oli vähemmän kuin vuotta aiemmin kaikissa muissa seutukunnissa paitsi Ylä-Pirkanmaalla. Lasku oli voimakkainta Luoteis-Pirkanmaalla (23 %). Määrä väheni suhteellisesti eniten Ikaalisissa (34 %) ja Kihniössä (22 %).

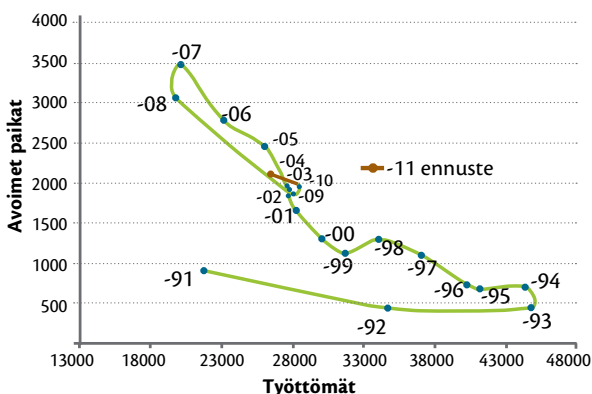
Pirkanmaan työllisyysaste ja työttömyysaste 2000 - 2010 kesäkuu

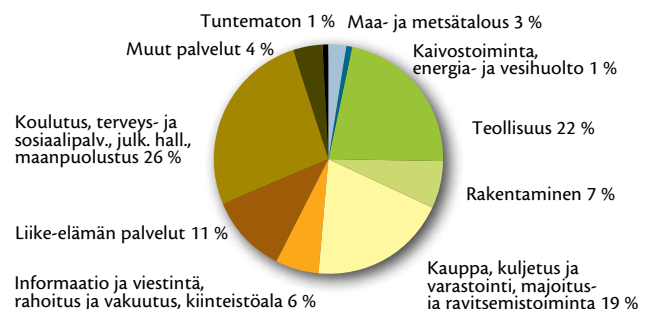
Työttömyyden rakenne Pirkanmaalla 2007 - elokuu 2011

Työvoiman tarjonta ja kysyntä pitkänä aikasarjana 1991-2010 sekä ennuste 2011 Pirkanmaa

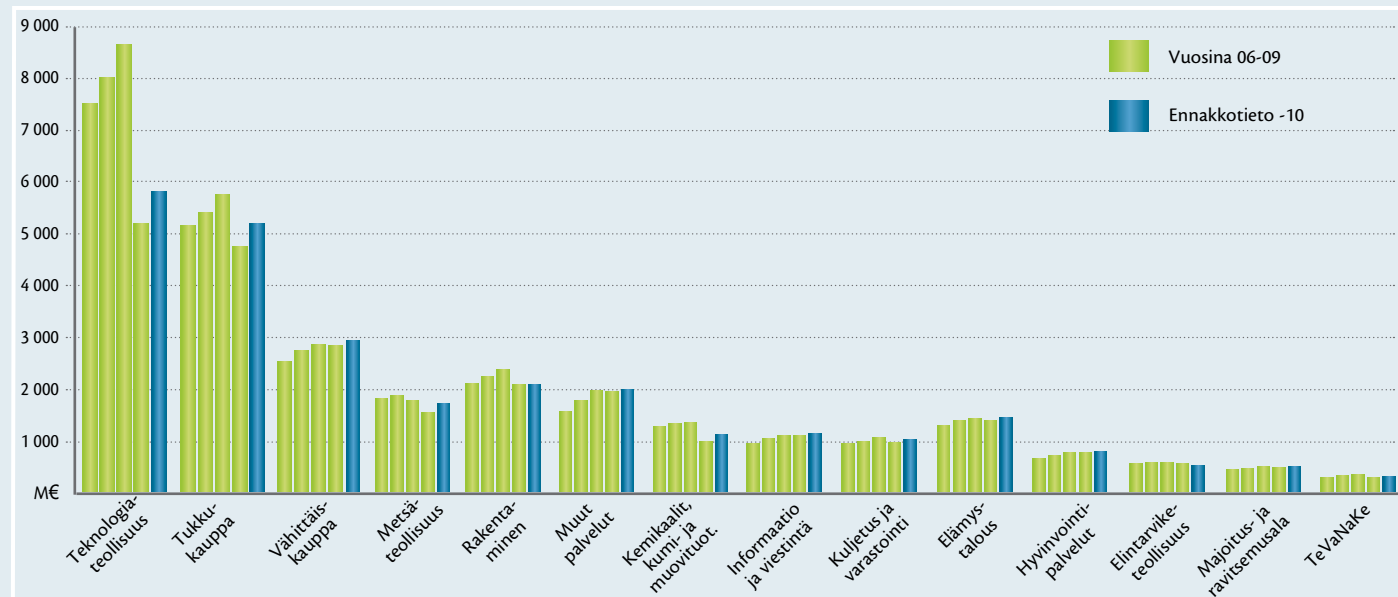

Työpaikat toimialoittain Pirkanmaalla 2008

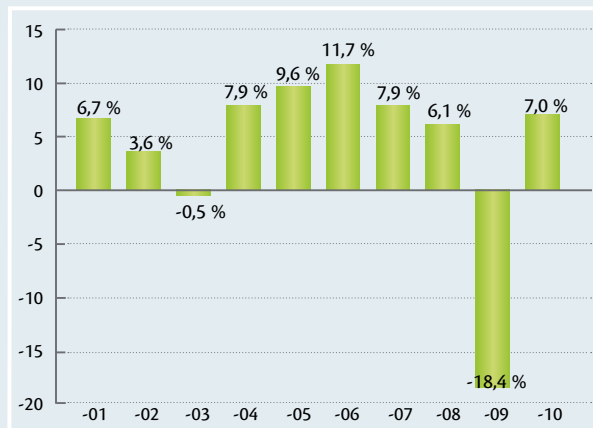

	2010	2009		487 923	31.12.2009 484 436
LIKEVAIHTO Kaikki toimialat 2010 arvio	27 191 M€	25 405 M€	ASUKKAITA 31.12.2010		
Liikevaihdon muutos	7,0 %	-18,4 %	TYÖLLISIÄ II/2011	224 600	II/2010 226 500
LIKEVAIHTO Teollisuus 2010 arvio	10 562 M€	9 584 M€	TYÖLLISYYSASTE II/2011	68,5 %	II/2010 69,3 %
Teollisuuden liikevaihdon muutos	10,2 %	-31,0 %	TOIMIPAIKKOJA 2010	30 525	
VIENTI Teollisuus	5 642 M€	4 999 M€			
Teollisuuden viennin muutos	12,9 %	-34,3 %			

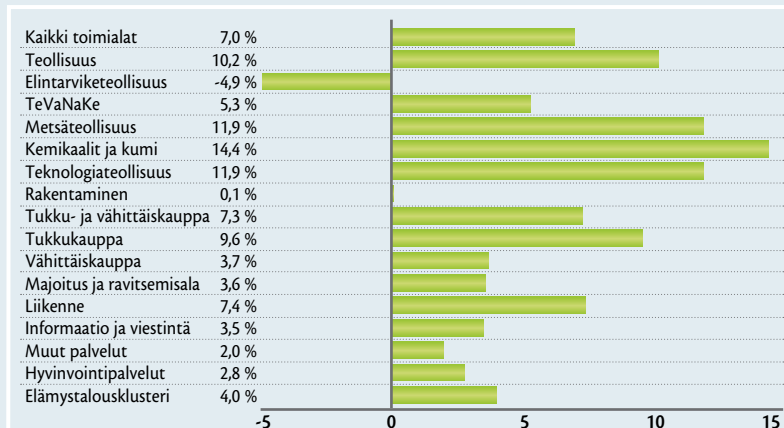
Liikevaihdon kehitys toimialoittain 2006-2010 (M€)

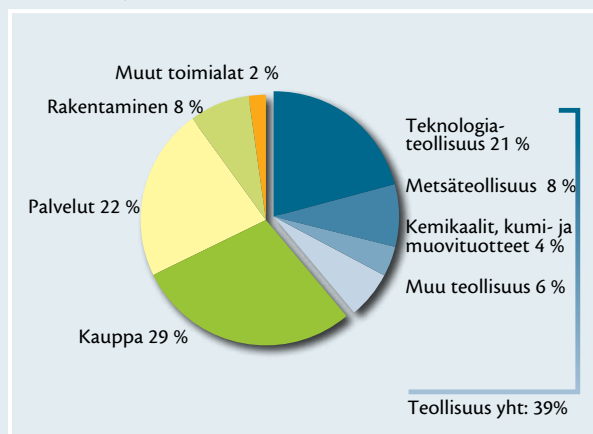
Liikevaihdon muutos Pirkanmaalla 2001-2010

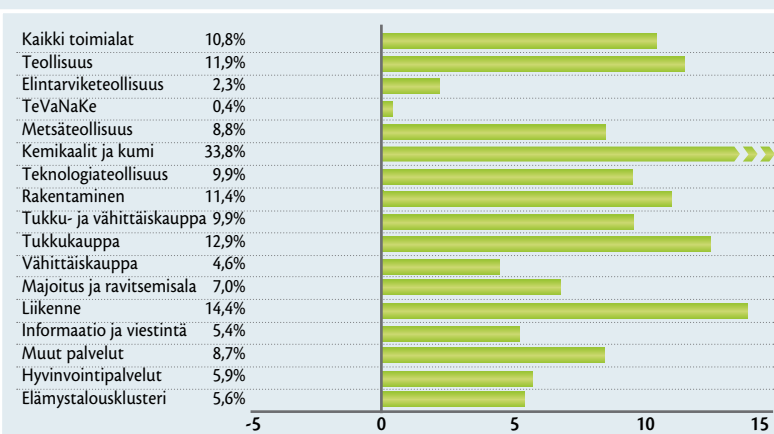
Liikevaihdon vuosimuutos Pirkanmaalla 2010-2011

Liikevaihto päätoimialoittain Pirkanmaalla 2010

Liikevaihdon vuosimuutos Pirkanmaalla Q1/2010-Q1/2011

Vaikeuksista voittoon

Pirkanmaalle tärkeä teknologiateollisuus kärsi vuoden 2009 taantumasta kaikkein eniten. Liikevaihto putosi n. 40 prosenttia. Vuoden 2010 yskähtelevän alkuneljänneksen jälkeen talouskoneen kierrokset kuitenkin nousivat ja vuositasolla mitattuna ala pääsi peräti 11,9 prosentin kasvuun, mikä oli kolmiens prosenttia koko maan keskiarvoa enemmän.

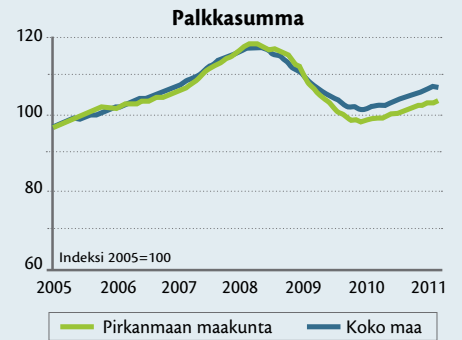
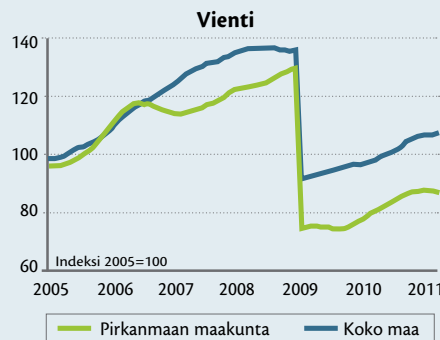
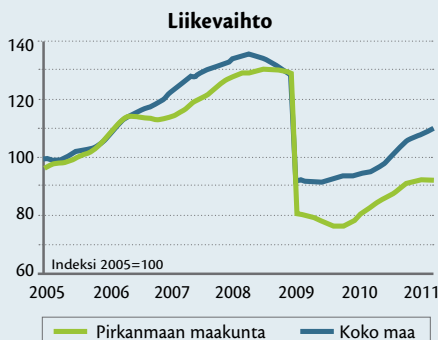
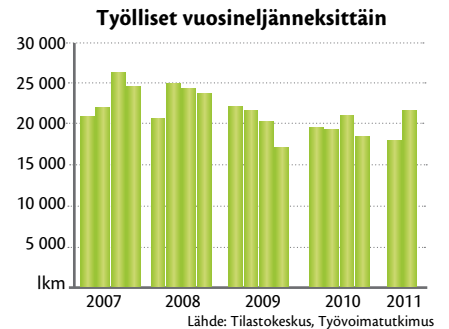
Teknologiateollisuus

TOL 24 – 30: metallien jalostus, metallituotteiden, tiorokoneiden ja elektronisten laitteiden valmistus, sähkölaitteiden valmistus, muiden koneiden ja laitteiden valmistus, moottoriajoneuvojen sekä muiden kulkuneuvojen valmistus

Teknologiateollisuuden palkkasumma jatkoi vuonna 2009 alkanutta laskuaan vielä 2010 alkuvuodesta, ja vasta viimeisellä neljänneksellä kehitys kääntyi 5,3 prosentin kasvuun. Vuosi 2010 oli metalliteollisuudelle huono koko maan alueella, toimialan kehityksen ollessa heikointa kaikista teollisuudenaloista - palkkasumma laski 3,2 prosenttia. Kuitenkin vuoden 2011 tammimaaliskuussa metalliteollisuuden palkkasumma oli koko Suomessa jo 5,5 prosentin kasvussa ja Pirkanmaallakin päästiin lähes samoihin kasvuprosentteihin (5,3 %).

Teknologiateollisuuden toimialojen vienti kasvoi lähes koko 2000-luvun alun. Ennätysmäisen heikon vuoden 2009 jälkeen vienti lähti jälleen 2010 Pirkanmaalla 13 prosentin kasvuun. Kehitys oli maakunnassa selvästi vahvempaa kuin koko Suomen alueella (8,5 %). Viennin kasvu on Pirkanmaalla hidastunut kuitenkin vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä 5,2 prosenttiin, kun koko maan tasolla toimiala on kasvanut selvästi nopeampaa 12 % vauhtia.

LIKEVAIHTO 2010 arvio	5 760 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	11,9 %
VIENNIN ARVO 2010	3 573 M€
VIENNIN MUUTOS 2010	13,0 %
TYÖLLISIÄ II/2011	21 400
TOIMIPAIKKOJA 2009	1 080

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Vahvenevia vuosirenkaita

Pirkanmaan metsäteollisuuden hienoinen kasvu vuonna 2010 oli positiivinen yllätys, etenkin kun samaan aikaan alan palkkasumma muussa maassa oli laskeva. Nousua Pirkanmaalla päästiin kirjaamaan kaikilla vuosineljänneksillä. Metsäteollisuuden kasvu koski erityisesti vientiä, joka ponnahti lähes 17 prosenttia.

Metsäteollisuus

TOL 16-18: sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus; paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus.

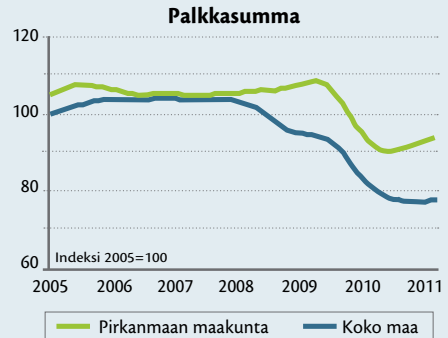
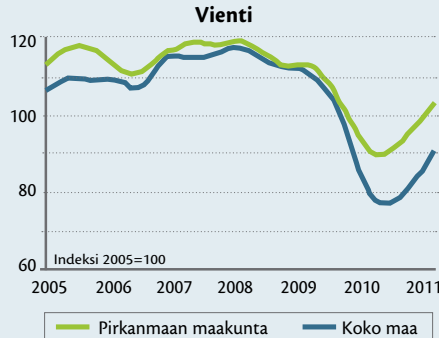
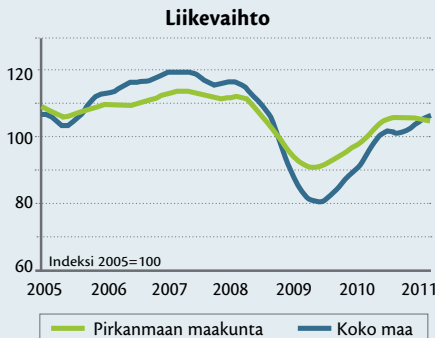
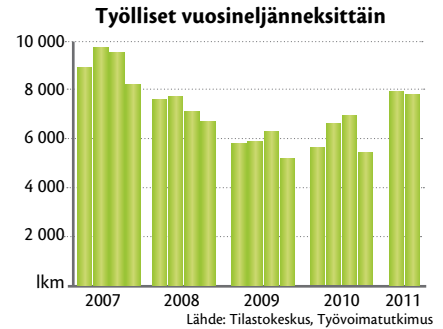
Pirkanmaan metsäteollisuuden liikevaihto lähti vuosien 2008–2009 laskun jälkeen kasvuun. Vuonna 2010 kääntyi edellisen vuoden 13,4 prosentin lasku jo 11,9 prosentin kasvuksi ja sitä kertyikin jokaisena vuosineljänneksenä. Toimiala kasvoi myös koko maan alueella, joskin hieman rivakampaa 18,4 prosentin vauhtia. Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä metsäteollisuuden liikevaihdon kasvu hidastui hieman 2010 viimeisen neljänneksen 11,1 prosentin kasvusta 8,8 prosenttiin. Vastaavasti koko maan metsäteollisuus kasvoi kuluvan vuoden alussa 16,8 prosenttia.

Vaihtelevasti kehittynyt Pirkanmaan metsäteollisuuden palkkasumma kääntyi vuoden 2009 voimakkaan 13,6 prosentin laskun jälkeen orastavaan kasvuun vuoden 2010 aikana (2,2 %). Koko maan tasolla metsäteollisuuden palkkasumma laski vielä vuoden 2010 aikana 1,3 prosenttia. Kuluvan vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana palkkasumma on kasvanut maakunnassa verrattain hidasta 0,5 prosentin vauhtia, kun koko maan alueella kasvua kertyi selvästi enemmän (5,3 %).

Metsäteollisuuden vientiliikevaihto laski kolme perättäistä vuotta huipentuen vuoden 2009 voimakkaaseen, 14,5 prosentin laskuun. Vuoden 2010 aikana toimialan vienti piristyi huomattavasti ja huhti-kesäkuussa kasvua kertyi jopa 25 prosenttia. Vuosi oli muutenkin vahva ja vientiliikevaihto kasvoi 15,8 prosenttia. Koko maan tasolla metsäteollisuuden edellisvuosi oli erittäin vahva ja vienti kasvoi Pirkanmaata enemmän noin 19,5 prosenttia. Vuoden 2011 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana metsäteollisuuden vientiliikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 10,8 prosenttia ja koko Suomessa 22,5 prosenttia.

SCA Packaging Finland, toimitusjohtaja Sari Rämö: "Paperin jatkojalostajan näkökulmasta alan tulevaisuus on hiukan huolestuttava. Pakkausteollisuus palvelee suomalaisia asiakkaita ja heinäkuusta 2011 lähtien kysyntä on hiljentynyt, kun kukaan ei tiedä mitä Euroopassa tapahtuu. Taloustaantumassa tapahtui isoja muutoksia viikossa, nyt tilanne näkyy lyhyempinä tilauskantoina. Viime vuosi oli hiljaisempi, mutta nyt alan liikevaihto on noussut 10 %, osittain hinnankorotusten ja raaka-aineiden hintamuutosten ansiosta."

LIIVEVAIHTO 2010 arvio	2 131 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	11,9 %
VIENNIN ARVO 2010	1 182 M€
VIENNIN MUUTOS 2010	15,8 %
TYÖLLISIÄ II/2011	7 800
TOIMIPAIKKOJA 2009	484

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Parhaassa vauhdissa 2011

Muiden toimialojen tapaan vuosi 2009 oli hyytävä myös kemian alalle. Käyttöön otetut reseptit ja kysynnän elpyminen kuitenkin tepsivät ja vuonna 2010 alan kasvu oli Pirkanmaalla jo ripeämpää kuin Suomessa keskimäärin. Kuluvan vuoden ensimmäinen neljännes näytti kasvun olevan nopeinta paitsi koko maassa, myös muihin toimialoihin verrattuna - huikeat 36,4 prosenttia.

Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistus

TOL 20 – 22: kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus, lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus sekä kumi- ja muovituotteiden valmistus.

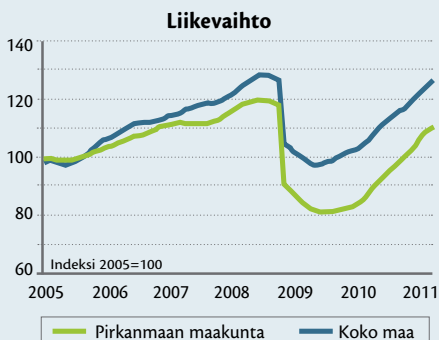
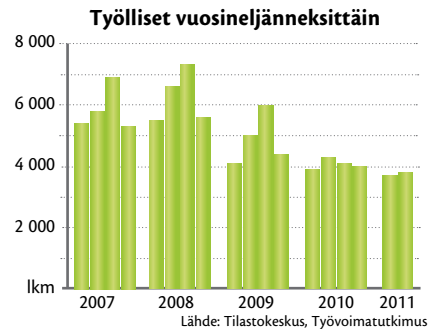
Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistuksen liikevaihto putosi vuonna 2009 raskaat 27,8 prosenttia, mutta vuoden 2010 aikana toimialan liikevaihto kääntyi jo 14,4 prosentin kasvuun. Pirkanmaalla kasvu oli jopa hieman nopeampaa kuin koko maassa, jossa viime vuodelle kasvua kertyi 12,9 prosenttia. Neljännesvuositasolla vuoden 2010 ensimmäisenä neljänneksenä kasvu oli vielä verrattain hidasta 2,1 prosentin vauhtia, mutta kiihtyi viimeisellä neljänneksellä jo 21,2 prosenttiin. Toimialan huima kasvu jatkui myös kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä, sillä tammi-maaliskuussa liikevaihto kasvoi jopa 33,8 prosenttia. Vuoden 2011 alun kehitys kertoo toimialan olleen nopeimmin kasvava toimiala koko Pirkanmaalla ja nostaneen liikevaihtoaan selvästi koko maan 22,1 prosentin tasoa nopeammin.

Toimialan palkkasumma syöksyi Pirkanmaalla voimakkaasti vuonna 2009 palkkojen supistuessa 15,4 prosenttia edellisvuodesta. Toimiala lähti toipumaan vasta vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä,

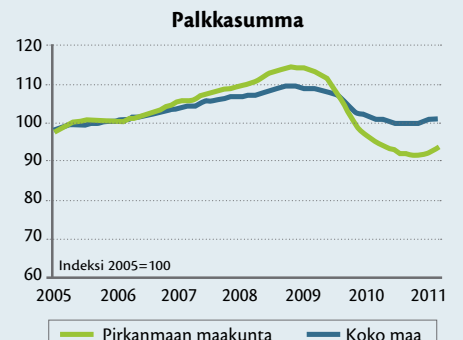
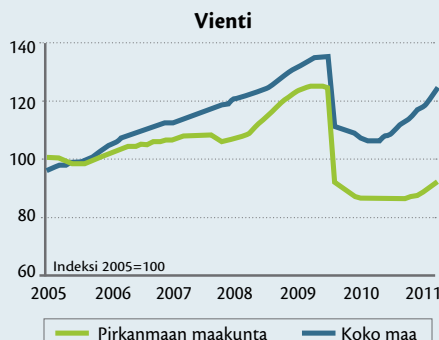
mutta vahva loppuvuosi auttoi kuitenkin nostamaan palkkasumman vuositasolla 1,9 prosentin kasvuun. Koko Suomen alueella vuoden palkkasumma kasvoi vuoden 2010 aikana hieman hitaampaa prosentin vauhtia. Vuosi 2011 alkoi kemikaalien ja kumituotteiden valmistuksessa erittäin vahvasti, sillä tammi-maaliskuussa kasvua kertyi jopa 19,1 prosenttia. Pirkanmaalla kehitys oli selvästi nopeampaa kuin koko maan alueella, jossa palkkasumma kasvoi ensimmäisellä neljänneksellä 5,7 prosenttia.

Kemikaalien, kumi- ja muovituotteiden valmistuksen toimialalla vienti kasvoi vuoden 2010 jokaisella neljänneksellä. Nopeinta kasvu oli heinä-syyskuussa, jolloin vienti lisääntyi 18,4 prosenttia. Vuositasolla kasvua kertyi 13,9 prosenttia, joka jäi hieman koko maan luvusta (21 %). Toimialan kehitys kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä on ollut erittäin vahvaa, kasvuprosentin ollessa 36,4 prosenttia. Kemikaalien ja kumituotteiden valmistus kasvoi nopeimmin kaikista teollisuudenaloista. Toimialan kasvu koko Suomessa oli sekin nopeaa (28,8 %), mutta jäi hieman Pirkanmaan luvuista.

LIKEVAIHTO 2010 arvio	1 140 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	14,4 %
VIENNIN ARVO 2010	539 M€
VIENNIN MUUTOS 2010	13,9 %
TYÖLLISIÄ II/2011	3 800
TOIMIPAIKKOJA 2009	156

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Tukevasti perustuksillaan
 Rakentamisessa vuonna 2009 notkahtanut liikevaihto - laskun tosin ollessa Pirkanmaalla muuta Suomea loivempi - saatiin vuonna 2010 tasoittumaan. Varsinaiselle nousu-uralle rakentaminen ei kuitenkaan yltänyt, mutta olemassa olevat asemat säilytettiin. Vuoden 2011 ensimmäinen neljännes sen sijaan näyttää jälleen kasvavia lukuja.

Rakentaminen

TOL F (41 – 43): talonrakentaminen, maa- ja vesirakentaminen sekä erikoistunut rakennustoiminta.

Pirkanmaan rakentamisen liikevaihto ei vielä vuonna 2010 lähtenyt merkittävään kasvuun, sillä liikevaihto nousi ainoastaan 0,1 prosenttia. Neljännesvuositasolla liikevaihdon kehitystä hidasti ensimmäisen ja kolmannen neljänneksen aikana tapahtunut lasku, jota viimeisen vuosineljänneksen 6,2 prosentin kasvu ei riittänyt paikkaamaan.

Myös koko maan osalta vuosi 2010 oli vielä verrattain hidasta kehitystä liikevaihdon kasvaessa 3,2 prosenttia. Kuluvaan vuoden ensimmäisen neljänneksen aikana rakentamisen toimiala on Pirkanmaalla päässyt jo melko vahvaan 11,4 prosentin kasvuun, kun se koko maassa on vastaavana ajanjaksona noussut 17,1 prosenttia.

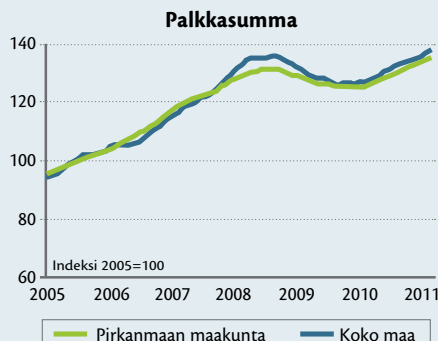
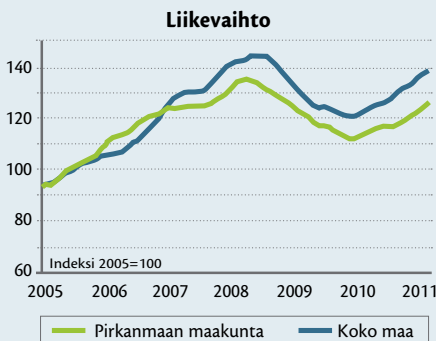
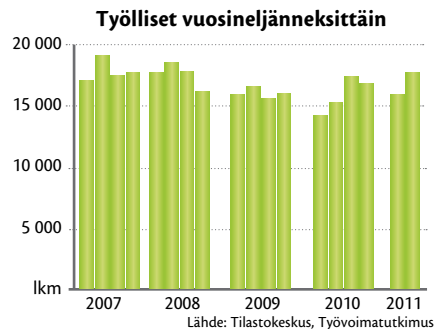
Hyvin koko 2000-luvun kasvanut rakentamisen palkkasumma kääntyi vuonna 2009 Pirkanmaalla 4,4 prosentin laskuun. Käännös parempaan tapahtui vuoden 2010 kolmannella neljänneksellä ja vahva kehitys loppuvuodesta auttoi rakentamisen palkkasumman vuositasolla orastavaan 0,8 prosentin kasvuun. Koko maan tasolla kasvu oli hieman ripeämpää 1,6 prosentin

vauhtia. Vuosi 2011 näyttää toimialalla lähteneen hyvin käyntiin, sillä palkkasumma kasvoi maakunnassa tammi-maaliskuussa 8,7 prosenttia ja koko Suomessa vielä hieman nopeammin (9,4 %).

Hartela Oy:n aluejohtaja Tom Olli: "Alalla on odottava tunnelma, kun ei tiedetä mihin suuntaan markkinat menevät. Ostoaikojen pidentymistä ei kuitenkaan ole tapahtunut, ja odotukset inflaation laskusta tarkoittaisivat ostovoiman paranemista ja korkojen pysymistä alhaalla.

Urakkapuolella laskentamäärät ovat edelleen suuret, mutta vastaavasti kilpailu erittäin kovaa. Vuosi on ollut kuitenkin kohtuullisen hyvä ja mahdollisimman monta uutta kohdetta on laitettu käyntiin. Joitakin on jouduttu jarruttamaan työvoimapulan takia. Pulaa osajista on erityisesti toimihenkilöpuolella."

LIKEVAIHTO 2010 arvio	2 109 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	0,1 %
TYÖLLISIÄ II/2011	17 600
TOIMIPAIKKOJA 2009	3 732

Vain yksi kuoppa kasvutiellä

Tukku- ja vähittäiskaupan verrattain syvä notkahdus vuonna 2009 osoittautui onneksi ainokaiseksi ja tilapäiseksi, ja 2010 loppua kohden kasvu kiihtyi jo yli kymmenen prosentin. Vuoden 2011 alussa kysyntä Pirkanmaalla on päässyt jälleen kunnon vauhtiin: tukkukaupan kasvu oli 12,9 prosenttia, joka on tuntuvasti koko maan keskiarvon yläpuolella.

Kauppa

TOL G, TOL 45 – 46 tukkukauppa (moottorijoneuvujen ja moottoripyörien tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus, muu tukkukauppa), TOL 47 vähittäiskauppa

Tukku- ja vähittäiskaupan liikevaihto kasvoi yhtäjaksoisesti koko 2000-luvun alun vuoteen 2009 asti, jolloin liikevaihto putosi ennätyskelliset 12,1 prosenttia. Vuoden 2010 aikana toimiala alkoi toipua ja liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 7,3 prosenttia ja koko maassa 8,7 prosenttia. Neljännesvuositasolla vuoden 2010 tammi-maaliskuu oli vielä hidasta 1,7 prosentin kasvua, joka kuitenkin viimeiselle neljännekselle kiihtyi jo 10,8 prosenttiin. Kuluvaan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä toimialan liikevaihto on kasvanut 9,9 prosenttia, eli hieman hitaammin kuin koko maan 12,4 prosentin kasvu.

Tukkukauppa

Tukkukaupan liikevaihto romahti Pirkanmaalla vuonna 2009 jopa 17,7 prosenttia edellisvuodesta. Viime vuoden aikana liikevaihto lähti kuitenkin taas 9,6 prosentin kasvuun. Toimialan kehitys koko maan alueella oli vuonna 2010 hieman nopeampaa ja liikevaihto nousi 10,8 prosenttia. Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto on kasvanut 12,9 prosenttia.

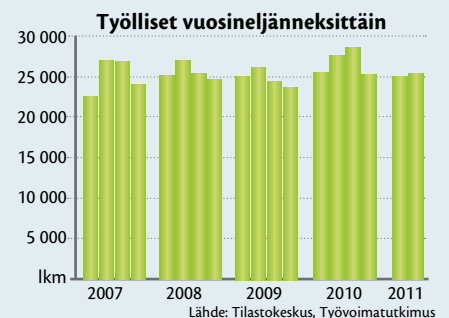
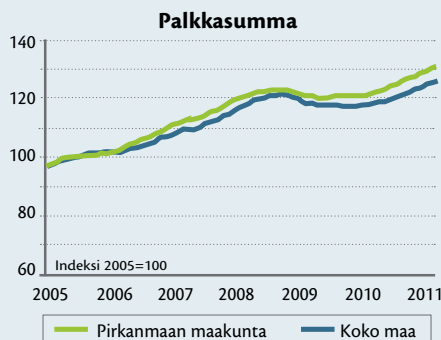
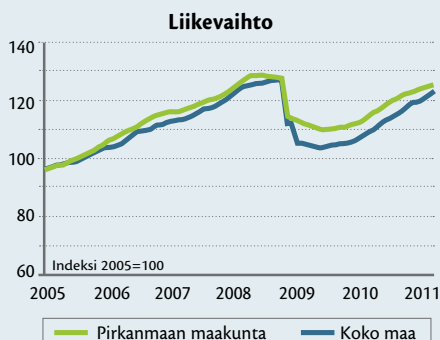
Vähittäiskauppa

Pirkanmaan vähittäiskaupassa taantuman vaikutus ei näkynyt aivan yhtä merkittävänä kuin kaupan alalla muuten. Liikevaihto laskikin vuonna 2009 ainoastaan 1,1 prosenttia. Koko tarkkailujakson kestänyt yhtenäisen kasvun jakso kuitenkin katkesi. Vähittäiskauppa palasi maltilliselle kasvu-uralle ja viime vuonna alan liikevaihto nousi 3,7 prosenttia. Koko maan alueella kasvua kertyi vain hieman enemmän eli 4 prosenttia. Kuluvaan vuoden ensimmäinen neljännes kertoo maakunnassa toimialan kasvun olleen 4,6 prosenttia ja koko maassa 5 prosenttia.

Vähittäiskaupan palkkasumma on jatkanut kasvuaan koko 2000-luvun alun, eikä vuosi 2010 ollut poikkeus. Viime vuonna kasvu kiihtyi hieman vuodesta 2009 ollen 3,3 prosenttia. Vähittäiskauppa kasvoikin Pirkanmaalla koko Suomen tasoa (2,9 %) nopeammin. Vuoden 2011 ensimmäisen neljänneksen aikana toimialan palkkasumma on kasvanut 4,6 prosenttia maakunnassa ja koko maassa 5,2 prosenttia.

LIKEVAIHTO 2010 arvio	8 023 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	7,3 %
TYÖLLISIÄ II/2011	25 400
TOIMIPAIKKOJA 2009	5 422
TUKKUKAUPAN LIKEVAIHTO 2010 arvio	5 127 M€
VÄHITTÄISKAUPAN LIKEVAIHTO 2010 arvio	2 899 M€

Pirkanmaan aluejohtaja Jari Alanen, Kesko: "Vähittäiskaupan puolella ruoka-, huonekalu-, maatalous- ja autokaupassa alkuvuosi oli Pirkanmaalla hyvä. Autokaupassa ei ole hiipumisen merkkejä ja syyskuun alussa tilauskanta oli hyvällä tasolla. Globaalit näkymät ja EU:n taloustilanne tietysti huolestuttavat, mutta Pirkanmaan väkiluku kasvaa ja sen myötä toimintaedellytykset säilyvät. Kaikki toimenpiteet, joilla kuluttajien luottamusta tulevaisuuteen koennetaan, ovat tervetulleita."

Kasvua monella tukijalka-alalla
 Muut palvelut koostuu useista varsin erilaisista toimialoista, joihin hankala vuosi 2009 ei purrut samanaikaisesti. Liikevaihdon lasku oli lähinnä nimellinen ja sekin korjautui jo vuoden 2010 lopulla enemmän kuin entiselleen. Kuluvana vuonna alan kasvuvauhti on kiihtynyt edelleen.

Muut palvelut

TOL K (64 – 66): rahoitus- ja vakuutus toiminta, TOL L (68): kiinteistöalan toiminta, TOL M (69 – 75): ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, TOL N (77 – 82): hallinto- ja tukipalvelutoiminta.

Muiden palveluiden liikevaihto laski vuonna 2009 ainoastaan 0,8 prosenttia ja alan kehitys onkin ollut koko 2000-luvun verrattain vahvaa. Vaikka liikevaihto vielä laski vuoden 2010 ensimmäisen ja kolmannen vuosineljänneksen aikana, auttoi viimeisen neljänneksen vahva 7,1 prosentin kasvu kääntämään koko vuoden liikevaihdon kahden prosentin kasvuun. Koko maassa edellisen vuoden kasvu oli hieman vahvempaa 3,2 prosentin luokkaa. Vuoden 2010 viimeisen neljänneksen vahva kasvu jatkui myös kuluvan vuoden puolella ja tammi-maaliskuussa toimialan liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 8,7 prosenttia ja koko maassa 13,7 prosenttia.

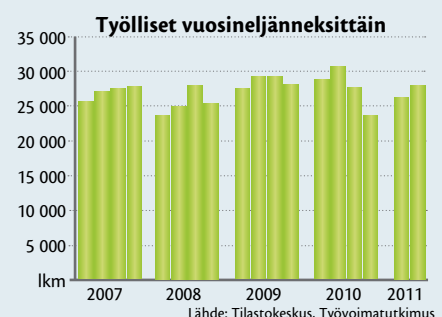
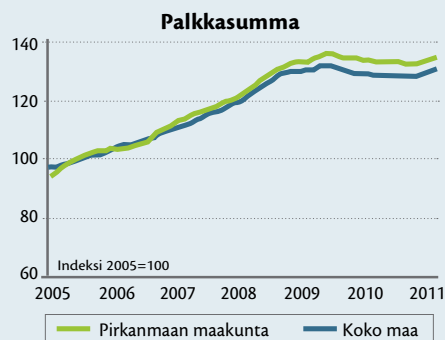
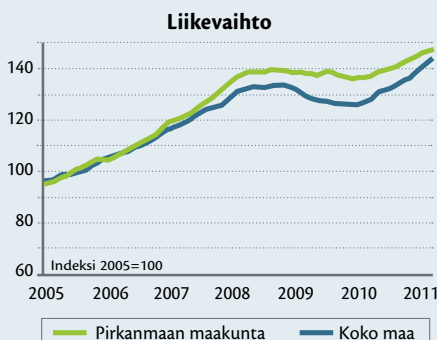
Vahvasti 2000-luvun alussa kasvanut muiden palveluiden palkkasumma hiipui lähelle nollakasvua vuonna 2009. Toimiala kuitenkin piristyi hieman vuoden 2010 aikana ja palkkasumma kasvoi 2,2 prosenttia, joka oli hieman koko maan 2,8 prosentin kasvua hitaampaa. Kuluvan vuoden tammi-maaliskuussa muiden palveluiden palkkasumma on kasvanut ripeää 8,5 prosentin vauhtia koko Suomessa ja vain hieman hitaammin maakunnassa (8,3 %).

Gronlund Palvelut Oy:n toimitusjohtaja Tiina Holopainen: ”Pienen notkahduksen jälkeen palattiin normaaliin tilanteeseen ja kevät 2011 meni siivouspalvelualalla kohtuullisesti. Tämä näkyi myös meillä noin 10 prosentin kasvuna liikevaihdossa.

Syksyn aikana on odotettavissa kasvun hidastumista, sillä yleinen taloustilanne ja Kreikan EU-sotkut vaikuttavat myös tällä alalla. Kiinteistöpalvelualalla on kovat paineet palkankorotuksille ja kustannukset ovat nousseet enemmän kuin palvelumaksuja on varaa nostaa.

Uskon kuitenkin, että palveluliiketoiminta kasvaa tulevaisuudessa Pirkanmaalla ja koko Suomessa. Palvelualalla liiketoimintamallit ovat tärkeitä ja erikoistuminen ja erilaistuminen isossa roolissa. Liiketoimintamallien kehittäminen pk-sektorilla edellyttää toimivaa hallintuyöskentelyä, jonka parantaminen on kuitenkin edelleen haaste suurelle osalle pk-yrityksistä.”

LIIVEVAIHTO 2010 arvio	1 988 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	2,0 %
TYÖLLISIÄ II/2011	27 700
TOIMIPAIKKOJA 2009	6 228

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

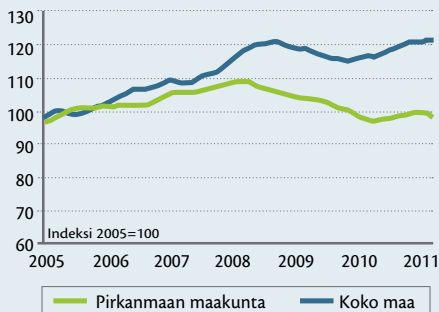
Elintarviketeollisuus

TOL 10 – 12: elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valmistus

Elintarviketeollisuuden liikevaihto supistui Pirkanmaan maakunnassa vuonna 2010 jo toista vuotta peräkkäin. Se oli näin ollen ainoa toimiala, joka ei vielä vuonna 2010 saanut oikaistua vuotta aiemmin alkanutta liikevaihdon laskua. Vuonna 2010 Pirkanmaan elintarviketeollisuuden kehitys poikesi myös koko maan vastaavasta, joka oli jo kääntynyt 3,8 prosentin kasvuun. Neljännesvuositasolla vuonna 2010 Pirkanmaalla vuoden toinen neljännes oli heikoin. Tällöin liikevaihto laski 10,1 prosenttia. Loppuvuodesta lasku kuitenkin hidastui ja vuoden 2011 tammi-maaliskuussa toimialan liikevaihto kasvoi 2,3 prosenttia.

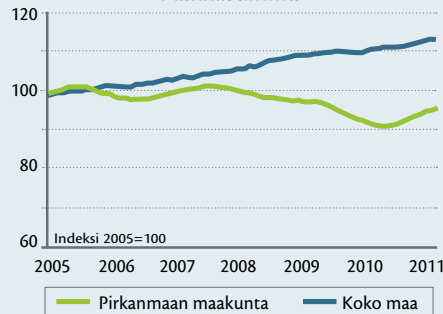
LIKEVAIHTO 2010 arvio	541 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	-4,9 %
TYÖLLISIÄ II/2011	2600
TOIMIPAIKKOJA 2009	140

Liikevaihto

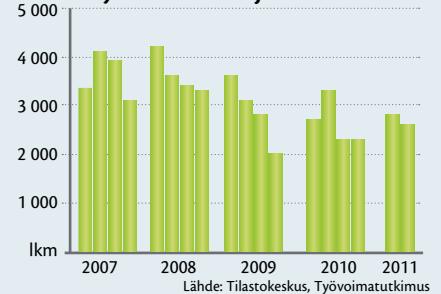

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Palkkasumma

Työlliset vuosineljänneksittäin

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus

TeVaNaKe

TOL 13 – 15: tekstiilien ja vaatteiden sekä nahan ja nahkatuotteiden valmistus

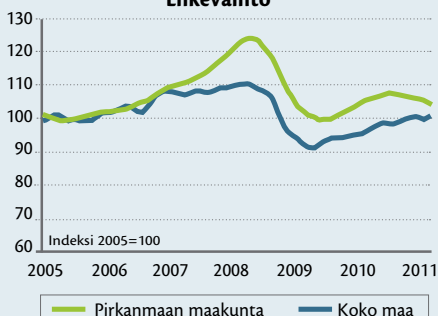
Pirkanmaan tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkäteollisuus -toimialojen liikevaihto lähti vuonna 2010 kohtuulliseen 5,3 prosentin kasvuun, joka oli kuitenkin selvästi hitaampaa kuin koko maan kehitys 10,5 prosentin kasvulla. Kuluvaan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä toimialan liikevaihdon kasvu hidastui 0,4 prosenttiin, joka oli kaikista Pirkanmaan toimialoista selvästi hitainta. Koko maassa ensimmäisen neljänneksen kasvu oli 9,8 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattaessa.

TeVaNaKe-toimialojen vienti selvisi Pirkanmaan teollisuusaloista parhaiten taantumasta, mutta laski sekin 14 prosenttia vuoden 2009 aikana. Viime vuoden aikana

toimiala pääsi jo nopeaan 14,7 prosentin kasvuun, jota vauhditti erityisesti vahva vuoden kolmas vuosineljännes (19 %). Pirkanmaan kasvu oli vuoden 2010 aikana hieman vahvempaa kuin koko Suomen alueella (18,2 %), joskin ero oli verrattain pieni.

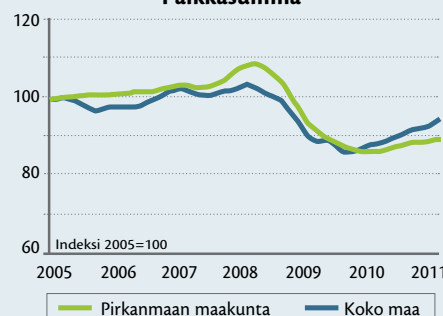
LIKEVAIHTO 2010 arvio	300 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	5,3 %
VIENNIN ARVO 2010	122 M€
VIENNIN MUUTOS 2010	14,7 %
TYÖLLISIÄ II/2011	2 800
TOIMIPAIKKOJA 2009	440

Liikevaihto

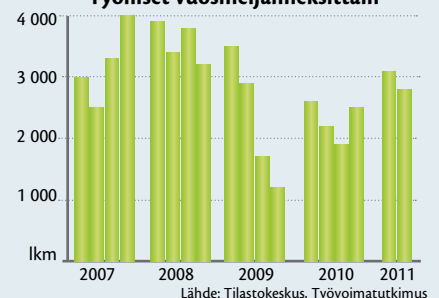

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Palkkasumma

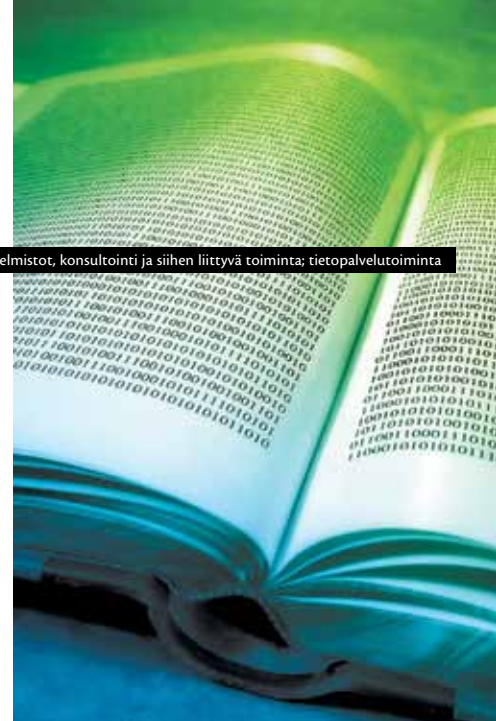
Työlliset vuosineljänneksittäin

Lähde: Tilastokeskus, Työvoimatutkimus

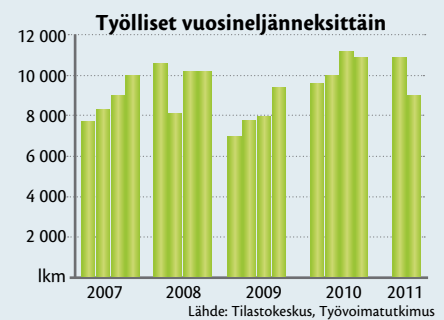
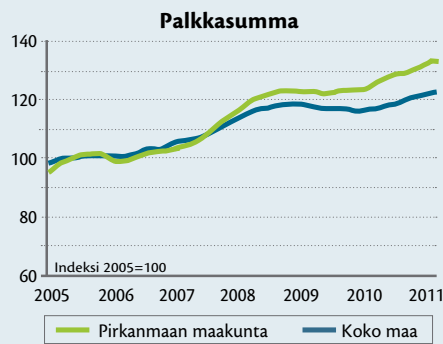
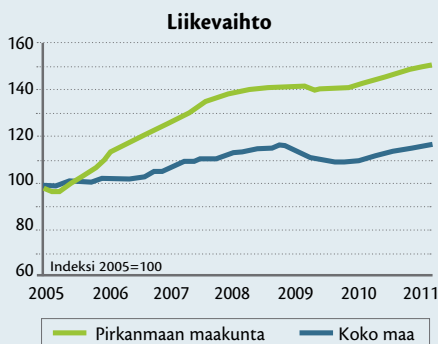
Informaatio ja viestintä

TOL J (58 – 63): kustannustoiminta; elokuva-, video- ja tv-ohjelmatuotanto sekä äänitteiden ja musiikin kustantaminen; radio- ja tv-toiminta; televiestintä; ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta; tietopalvelutoiminta

Informaatio ja viestintä oli yksi harvoista toimialoista, jonka liikevaihto ei vuoden 2009 aikana varsinaisesti laskenut. Vuonna 2010 liikevaihdon kasvu kiihtyi 3,5 prosenttiin, joka oli jopa hieman nopeampaa kuin koko maan tasolla (2,5 %). Myös kuluvan vuoden aikana toimiala on kasvanut Pirkanmaalla hieman nopeampaa 5,4 prosentin vauhtia kuin koko maan alueella (4,7 %).

LIKEVAIHTO 2010 arvio	1 168 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	3,5 %
TYÖLLISIÄ II/2011	9 000
TOIMIPAIKKOJA 2009	1 006

Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

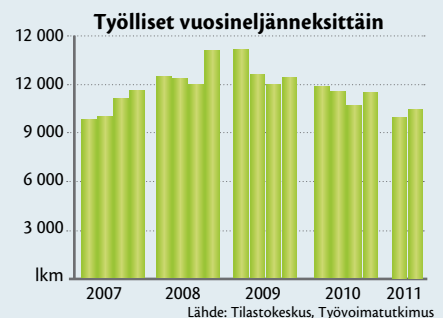
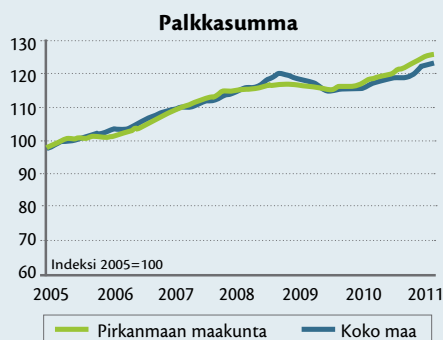
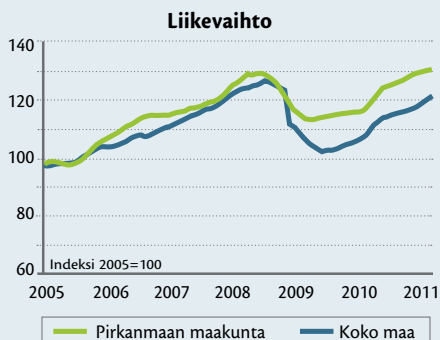
Kuljetus ja varastointi

TOL 49 – 52: maaliikenne ja putkijohtokuljetus, vesi- ja ilmailiikenne, varastointi ja liikennettä palveleva toiminta

Liikenteen (TOL 49-53) toimialan liikevaihto lähti vuonna 2010 ripeään 7,4 prosentin kasvuun edellisvuoden 9,7 prosentin pudotuksen jälkeen. Viime vuonna Pirkanmaalla toimiala kasvoi hieman koko maan tasoa (8,6 %) nopeammin. Neljännesvuositasolla tarkasteltuna vuosi 2010 kuitenkin alkoi Pirkanmaalla heikosti, sillä liikevaihto laski vielä 0,3 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajanjaksosta. Toimiala on kuluvan vuoden tammi-maaliskuussa päässyt jo ripeään 14,4 prosentin kasvuun, joka on jopa nopeampaa kuin koko maan kehitys (12,6 %).

LIKEVAIHTO 2010 arvio	1 048 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	7,4 %
TYÖLLISIÄ II/2011	10 500
TOIMIPAIKKOJA 2009	1 965

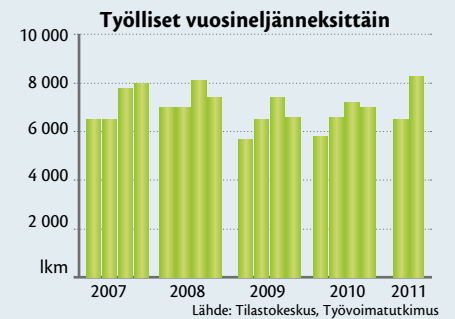
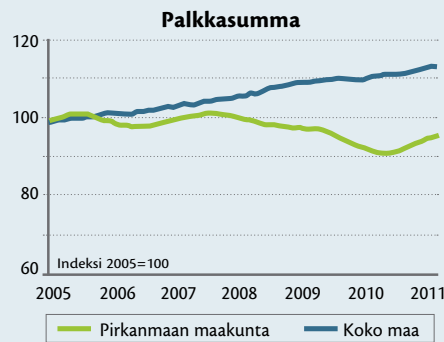
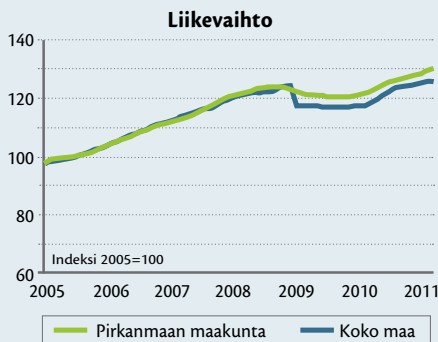
Lähde: Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu

Majoitus- ja ravitsemistoiminta

TOL I (55 – 56): majoitus- ja ravitsemistoiminta

Majoitus- ja ravitsemistoiminnan (TOL I) koko tarkastelujakson kestänyt yhtäjaksoinen kasvu katkesi vuoden 2009 aikana, jolloin toimialan liikevaihto supistui 2,2 prosenttia. Vuoden 2010 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto laski vielä yhden prosentin, mutta loppuvuoden aikana kasvua tuli jokaisella vuosineljänneksellä. Viime vuonna toimialan liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 3,6 prosenttia ja koko maassa hieman hitaammin, 3,3 prosenttia. Toimialan hyvä kehitys on jatkunut myös kuluvan vuoden tammi-maaliskuussa ja liikevaihto on kasvanut ensimmäisellä vuosineljänneksellä 7 prosenttia maakunnassa ja 9,2 koko maassa.

LIKEVAIHTO 2010 arvio	519 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	3,6 %
TYÖLLISIÄ II/2011	8 300
TOIMIPAIKKOJA 2009	1 322

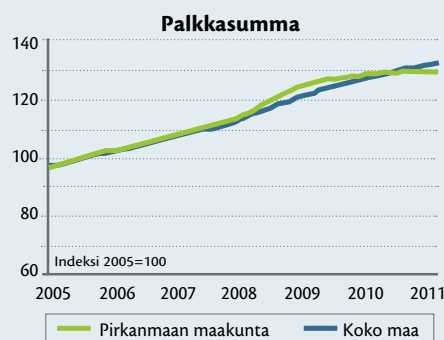
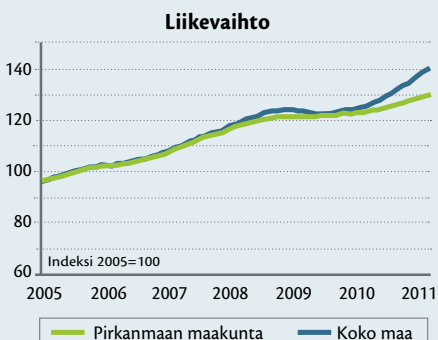

Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointipalvelut koostuu useasta eri toimialasta tai niiden osista: esimerkiksi päiväkotien, koulujen, terveydenhuoltopalvelujen, urheilu- ja liikuntapalvelujen, kylpylöiden, apteekkien, ja taksipalvelujen toiminnoista.

Hyvinvointipalvelualojen liikevaihto on kasvanut. Vuonna 2010 toimialan liikevaihto kasvoi maakunnassa aikaisempiin vuosiin verrattuna erittäin maltilliset 2,8 prosenttia. Koko maan alueella vuoden 2010 kehitys oli hieman nopeampaa, liikevaihdon kasvaessa 5 prosenttia. Vuoden 2011 ensimmäisellä neljänneksellä toimialan liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla (5,9 prosenttia) selvästi hitaammin kuin koko maassa (12,2 prosenttia).

LIKEVAIHTO 2010 arvio	774 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	2,8 %
TOIMIPAIKKOJA 2009	1 988

Pirkanmaa kilpailee 2010-luvun globaalitaloudessa tieteen ja teknologian huippuosaamisella. Alue on valtakunnallisesti erinomaisten yhteyksien päässä ja suurin osa kotimaan maa- ja rautatieliikenteestä kulkee Pirkanmaan kautta. Myös suoria lentoyhteyksiä tulee jatkuvasti lisää. Suomen nopeimmin kehittyviin alueisiin kuuluva, Pohjoismaiden suurin sisämaa-kaupunki Tampere on maakunnan sykkivä kasvukeskus.

Pirkanmaan menestystekijät

Viimeisten 20 vuoden aikana alueen taloudessa on nähty hyvin vaihtelevia aikoja. Pirkanmaa on kuitenkin selvinnyt hyvin talouden laskukausista, ja nousukausinakin on panostettu tulevaisuuden kannalta ratkaiseviin tekijöihin (koulutus, uudet toimialat). Alueen kehitys on ollut 2000-luvulla erittäin myönteistä. Monipuolinen toimialarakenne ja positiivinen muuttovoitto lupaavat menestystä myös tulevaisuudessa. Pirkanmaalle odotetaan jopa 90 000 uutta asukasta vuoteen 2030 mennessä.

Yritysten kanssa koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin panostamalla alueelle on pystytty luomaan houkutteleva osaamiskittymä. Pirkanmaa on edelleen myös teollisuusmaakunta. Uudet tuotteet ja tuotantotavat ja läheinen yhteistyö alueen oppilaitosten kanssa ovat tae sille, että myös jatkossa Pirkanmaa nojaa vahvasti teollisuuteen.

Palvelut työllistävät

Teollisuuden rinnalle nousevat kuitenkin erilaiset palvelut ja työllistäjänä palvelusektori on jo suurempi kuin teollisuus. Aina kysytyjen sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluiden lisäksi Pirkanmaalle on keskittynyt paljon palveluita liike-elämää varten sekä asiantuntijapalveluita. Muuttovoittoalue takaa kehittymismahdollisuuksia luonnollisesti myös tukku- ja vähittäiskaupan aloille.

Pirkanmaa on suosittu yritysten sijoittumiskohde ja houkutteleva opiskelun, työnannon, asumisen sekä vapaa-ajan vieton alue. Alueen yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat haetuimpia myös vuonna 2011. Pirkanmaa tarjoaa myös monipuolista kulttuurielämää ja yhä enemmän yrityksiä perustetaan elämyksellisuuden ja kulttuurituotannon aloille.

Ajantasaiset lentoreitit löytyvät osoitteesta

www.tredea.fi/tmp/lentoreitit-tampereelta-lle/

Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta

Pirkanmaan talous 2011, toimialojen nykytila ja näkymät

Tekesin tutkimus- ja kehitysrahoituspäätökset 2010 Pirkanmaalle olivat yhteensä 100,2 milj. euroa. Verrattuna vuoteen 2009 Tekesin rahoituspäätökset kasvoivat selvästi. Yrityksille myönnettiin 45,7 milj. euroa (lisäystä 11,4 milj. euroa) ja tutkimusprojekteille 54,5 milj. euroa (lisäystä 24,9 milj. euroa).

Pirkanmaalla kasvua selittää osaltaan Tekesin maksamat tuet strategisen huippuosaamisen keskittymille (SHOKeille). Pirkanmaalle suunnatun Tekes-rahoituksen kasvua voi pitää merkinä siitä, että pirkanmaalainen tutkimus ja tuotekehitys ovat edelleen kilpailukyvyiltään hyvällä tasolla. Vuoden 2010 Pirkanmaan osuus Tekesin tutkimusrahoituksesta yliopistoille, korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille oli 22 prosenttia. Yritysten tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksesta Pirkanmaan osuus oli 12 prosenttia.

Vuoden 2011 ensimmäisellä puoliskolla Pirkanmaalle kanavoitui 76 miljoonaa euroa yritysten, tutkimuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen tutkimus- ja kehitysprojekteihin. Projekteja oli kaikkiaan 142. Rahoituksesta yli 41 miljoonaa euroa jakaantui yritysten kehitysprojekteihin, joita oli 89. Julkisiin tutkimusprojekteihin kohdistui lähes 35 miljoonaa euroa ja projekteja oli 53.

Tutkimusmenot nousussa

Tilastokeskuksen tutkimus- ja kehittämistoimintatilastojen mukaan Pirkanmaan T&K-menot vuonna 2009 olivat 1,1 miljardia euroa. Menot laskivat vuodesta 2008 noin 30 miljoonalla eurolla. Pirkanmaan osuus koko maan T&K-menoista oli 16 prosenttia (laskua 0,3 prosenttiyksikköä edellis-

vuodesta). Pirkanmaa oli edelleen Suomen toiseksi suurin maakunta Uudenmaan jälkeen T&K-menoin mitattuna. Tilastokeskus arvioi, että vuoden 2010 T&K-menot nousivat hieman vuoden 2009 tasosta.

Vuonna 2010 Tekes sijoitti 233 miljoonaa euroa pk-yritysten projekteihin ja lähes 100 miljoonaa strategisen huippuosaamisen keskittymiin. Pk-yrityksille kohdistui 61 prosenttia ja alle 500 hengen yrityksille 70 prosenttia yritysten projekteihin myönnetystä Tekes-rahoituksesta. Kaikkiaan Tekes teki vuonna 2010 rahoituspäätöksiä 633 miljoonalla eurolla, josta 382 miljoonaa kohdistui yritysten tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan ja 251 miljoonaa korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tutkimusprojekteihin.

ICT-alaan ja teollisuuteen satsataan

Yrityksille suunnatusta tuesta suurimman osan saivat palvelualojen yritykset, joiden osuus oli yli 200 miljoonaa euroa. Teollisuuden osuus oli noin 160 miljoonaa euroa ja muiden toimialojen osuus noin 20 miljoonaa euroa. Palvelutoimialoista selkeästi suurin rahoitusosuus suunnattiin ohjelmistotuotannon ja tietojenkäsittelyn yrityksille. Teollisuuden toimialoista suurimmat osuudet kuuluivat elektroniikka- ja sähköteollisuudelle sekä kone- ja metalliteollisuudelle.

Koulutus

Pirkanmaan tavoite on olla myös tulevaisuuden korkeakoulutason koulutuksen, tasokkaan tutkimuksen ja korkean teknologian sovellusten maakunta.

Tampereen yliopisto

Perustutkinto-opiskelijoita 12 500, joiden lisäksi 1 900 tieteellistä jatkotutkintoa suorittavaa, 700 ammatillista jatkotutkintoa suorittavaa sekä 6 100 avoimen yliopiston opiskelijaa.

Tampereen teknillinen yliopisto

Perustutkinto-opiskelijoita 8 800, jatko-opiskelijoita 1 600.

Poliisiammattikorkeakoulu

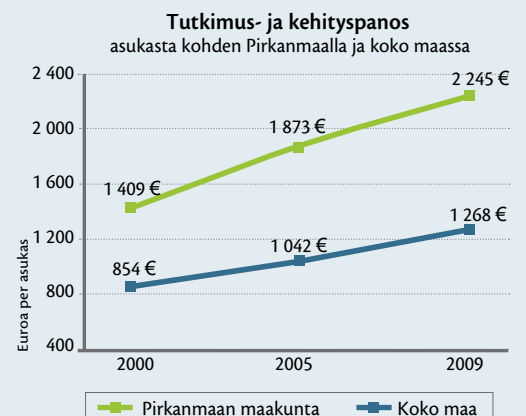
Poliisiammattikorkeakoulussa noin tuhat tutkinto-opiskelijaa. Muussa koulutuksessa vuosittain noin 5 000 opiskelijaa.

Ammattikorkeakoulut

TAMKissa noin 10 000 opiskelijaa (Tampere, Ikaalinen, Mänttä-Vilppula ja Virrat), HAMKissa 700 opiskelijaa (Valkeakoski).

Ammatilliset oppilaitokset

Viisi koulutuskuntayhtymää ja yhdeksän muuta ammatillista oppilaitosta. Opiskelijoita yhteensä 14 000.

– Olemme osa Eurooppaa, meillä on samat trendit ja haasteellinen toimintaympäristö. On hankala arvioida mitä myrskypilvet tuovat tullessaan. Kemian alalla yritykset ovat hyvässä nosteessa ja toiminta Pirkanmaalla vientivoittoista. Yleisellä tasolla oletusarvona on kuitenkin vientitoiminnan hankaloituminen ja yleisesti epävakainen tulevaisuus, Santen Oy:n toimitusjohtaja Jyrki Liljeroos myöntää.

Pilviä on turha pelätä

Hyvä yritys pyrkii kuitenkin valmistautumaan hyviin ja huonoihin päiviin. Liljeroosin mukaan Pirkanmaalla on taseet kunnossa. Investointien tärkeys nousee esille, sillä niiden avulla paitsi parannetaan palveluita, tehdään myös tuotantokoneistosta kilpailukykyistä ja lisätään kustannustehokkuutta. Samalla pitää varmistaa, että talossa on osaajia. Erityisesti avainhenkilöstöstä pitää huolehtia ja ammattikorkeakoulujen, ammattioppilaitosten ja yliopistojen on oltava hereillä.

– Koulujen on keskityttävä siihen osaamiseen, jota juuri Pirkanmaalla tarvitaan. Samoin on tärkeää, että koulutuspaikoissa panostetaan laatuun. Suuri osa alueen teollisuudesta pyörii teknologian ympärillä, joten Tampereen teknillisellä yliopistolla ja Tampereen ammattikorkeakoululla on tässä iso rooli. Viime kädessä osaaminen varmennetaan kuitenkin työpaikalla.

Palvelualan työvoimaasteet ovat toisenlaisia. Liljeroosin mukaan näille aloille resursseja on osittain haettava avoimen maahanmuuton kautta. Silmälääkkeitä Euroopan ja Yhdysvaltain markkinoille kehittävä ja valmistava Santen joutuu niin ikään houkuttelemaan työvoimaa muualta, sillä se on alansa ainut yritys Tampereella eikä Pirkanmaalla ole tästä syystä myöskään alan koulutusta.

Keskusareena houkuttelee

Toimitusjohtaja korostaakin alueen palvelutarjonnan merkitystä potentiaalisten työntekijöiden kiinnostuksen herättämiseksi.

– Esimerkiksi Tampereen Keskusareena –hanke työllistää tietenkin rakennusaikana. Mutta pidemmällä tähtäimellä sillä on myös iso rooli siinä, että Pirkanmaa koetaan mielenkiintoisena ja kehittyvänä alueena. Kulttuuri- ja urheilupalvelutarjonta ovat yksi osa-alue ihmisten viihtyvyyttä, Liljeroos muistuttaa.

Kuntatalous toipui taantumasta

Pirkanmaan talous 2011, toimialojen nykytila ja näkymät

Vuosi 2010 oli kuntataloudelle toipumisen aikaa. Niin Pirkanmaalla kuin koko maassa kuntien tilinpäätökset toteutuivat arvioitua parempina. Pirkanmaan kehitys oli keskimääräistä suotuisampaa monellakin mittarilla: muun muassa vuosikate kohentui hyvin merkittävästi ja yhteisöverotulot lisääntyivät. Kuntien velkaantuminen kuitenkin jatkui edelleen.

Vuoden 2010 tilinpäätöksissä tulojen ja menojen tasapainoisuutta mittaava vuosikate kasvoi Pirkanmaalla lähes 40 prosenttia, 470 euroon asukasta kohti. Se on toiseksi paras arvo vuosien 1995–2010 tilastoissa. Ainoastaan vuonna 2002 maakunnan vuosikate oli tätä korkeammalla. Pirkanmaalla kuntatalous kohentui keskimäärin muuta maata vahdikkaammin.

Seuduittain tarkasteltuna vahvimmat vuosikatteen kirjattiin Tampereen seutukunnassa (490 €/asukas) ja Lounais-Pirkanmaalla (480 €/asukas). Etelä-Pirkanmaalla asukaskohtainen vuosikate oli keskimäärin 400 euroa, Luoteis-Pirkanmaalla 370 euroa ja Ylä-Pirkanmaalla 280 euroa. Kunnittain arvot vaihtelivat Pälkäneen 750 eurosta Ruoveden 30 euroon/asukas. Vuonna 2010 Tampereen kaupungin vuosikate kaksinkertaistui edellisvuodesta.

Verotulot kasvussa

Vuonna 2010 kuntien verotulot kasvoivat selvästi myönteisemmin kuin budjeteissa oli arvioitu. Pirkanmaalla verotulot kasvoivat ennen kaikkea yhteisöverotulojen ko-

hentumisen ansiosta. Maakunnan kuntien yhteisöverotulot olivat yhteensä 120 miljoonaa euroa, mikä on viidenneksen edellisvuotta enemmän. Kasvua selittävät yritysten taantumasta toipuminen ja kuntien yhteisövero-osuuden kymmenen prosentin korotus vuosille 2010–2011. Yhteisöverotulot kasvoivat kaikissa Pirkanmaan seutukunnissa.

Pirkanmaalla nostettiin kunnallisveroprosentteja lähes kaksinkertaisesti muuhun maahan verrattuna. Tästä syystä maakunnan tuloverokertymien olisi voinut odottaa kehittyvän keskimääräistä paremmin. Kunnallisverotulot kuitenkin lisääntyivät sekä Pirkanmaalla että koko maassa saman verran, hieman yli kaksi prosenttia. Seuduittain tarkasteltuna ne lisääntyivät ainoastaan Tampereen seutukunnassa. Samaan aikaan lainakanta jatkoi kasvuaan. Pirkanmaan kunnilla on keskimäärin 1 590 euroa asukaskohtaista lainaa (2010).

Uusi hallitus, uudet kuviot

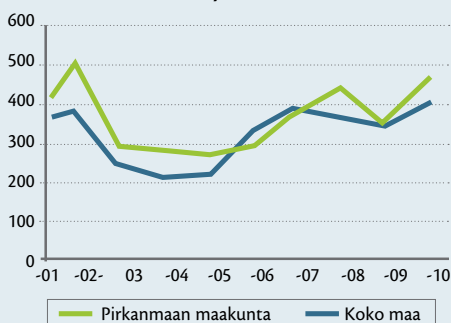
Hallitusohjelmassa esitetään kuntauudistusta, jolla tavoitellaan vahvoihin perus-

kuntiin pohjautuvaa kuntarakennetta. Vahva peruskunta määritellään luonnollisen työssäkäyntialueen perusteella, ja sen tulee olla tarpeeksi suuri pystyäkseen itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista. Esimerkiksi Tilastokeskuksen työssäkäyntialueen määritelmällä Pirkanmaalla on tällä hetkellä vain kaksi tilastollista työssäkäyntialuetta: Tampere (13 kuntaa) sekä Parkano (muodostuu Parkanosta ja Kihniöstä).

Hallitus on ilmoittanut tavoitteekseen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitusohjan ja julkisen talouden vahvistamisen. Uusia tehtävänantoja kunnille ovat vuonna 2013 voimaan astuva ikälaki ja erilaisten koulutuksellisten, työllisyysnoidollisten ja sosiaali- ja terveysalan toimenpidevastuiden lisääntyminen. Hallituskauden aikana kuntien valtionosuuksia ollaan leikkaamassa yli 600 miljoonalla eurolla vuodessa joko täysimääräisesti tai porrastetusti ensi vuodesta alkaen.

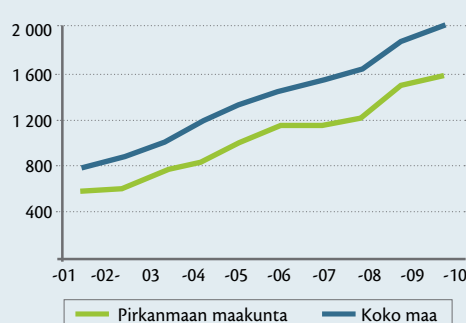
Lähde: Pirkanmaan liitto

Vuosikate €/asukas 2001-2010

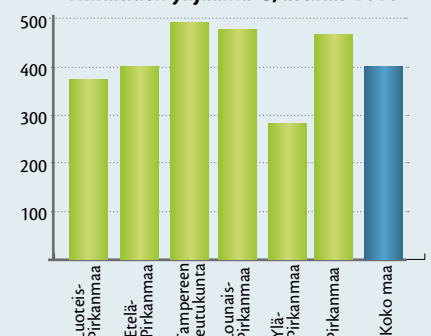

Lähde: Pirkanmaan liitto

Lainakanta €/asukas 2001-2010

Tilikauden ylijäämä €/asukas 2010

Seutukunnat

Työpaikkajakauma

*) ennakkotieto.

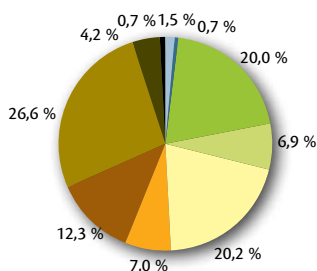
Tiedot ilmoitettu tilastovuoden aluejaolla.

Lähde: Tilastokeskus, TEM (Toimiala Online) ja Pirkanmaan työllisyyskatsaus 7/2011

Tampereen seutukunta

Arvonlisäys €/asukas 2008*	32 187
Väkiluku 31.12.2010	374 265
Työpaikat 2008	170 320
- muutos vuodesta 2007	0,4 %
Työttömyysaste (07/2011)	11,9 %
Yritystoimipaikat 2009	22 228
T&K-menot €/asukas 2009	3 111

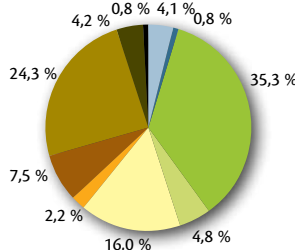
Hankkeita: ECO2 – Ekotehokas Tampere, TampereSenior – ikääntyvä yhteiskunta mahdollisuutena, MediTech, Tampereen palveluinnovaatiokeskus TamSI, Valovoimainen Pirkanmaa, Tampereen kansainvälinen koulu (FISTA), Tampereen keskusareena, vt. 12 Tampereen Rantaväylän tunneli, vt. 12 parantaminen Tampereen keskussairaalan kohdalla, vt. 3 parantaminen Ylöjärvi - Vaasa: Hämeenkyrön ohikulkutie, Tampereen pikaraitiotie

Etelä-Pirkanmaan seutukunta

Arvonlisäys €/asukas 2008*	31 173
Väkiluku 31.12.2010	43 191
Työpaikat 2008	15 645
- muutos vuodesta 2007	-3,4 %
Työttömyysaste (07/2011)	12,2 %
Yritystoimipaikat 2009	2 471
T&K-menot €/asukas 2009	278

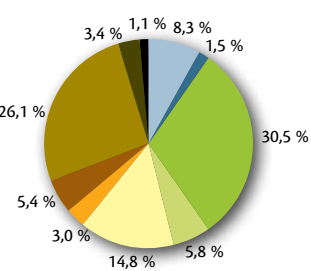
Hankkeita: Campus Trimola koordinoituihanke, ROBOLA, UUSTEKNO II, PIRMAT - Pirkanmaan materiaaliteknikan oppimis- ja kehitysympäristö, Sijoitu sujuvasti Etelä-Pirkanmaalle (SISU), Kulttuuria ja hyvinvointia Etelä-Pirkanmaalta

Ylä-Pirkanmaan seutukunta

Arvonlisäys €/asukas 2008*	20 389
Väkiluku 31.12.2010	26 059
Työpaikat 2008	10 249
- muutos vuodesta 2007	-1,7 %
Työttömyysaste (07/2011)	10,8 %
Yritystoimipaikat 2009	1 931
T&K-menot €/asukas 2009	58

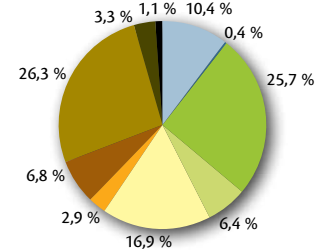
Hankkeita: Kuitusaven mahdollisuudet raaka-aineena uusiutuotteisiin (KUMARA), ENY - Energia- ja ympäristöklusterin kehittämishanke, PUUKETO – Puutuoteteollisuuden kehittämisselvitys toimintaympäristön muutoksissa, LIIKE – Yritysten liiketoimintaympäristöjen kehittäminen, henkilöliikenteen kehittäminen rataosalla Tampere - Mänttä-Vilppula

Lounais-Pirkanmaan seutukunta

Arvonlisäys €/asukas 2008*	18 087
Väkiluku 31.12.2010	27 776
Työpaikat 2008	10 255
- muutos vuodesta 2007	-2,3 %
Työttömyysaste (07/2011)	6,7 %
Yritystoimipaikat 2009	2 514
T&K-menot €/asukas 2009	241

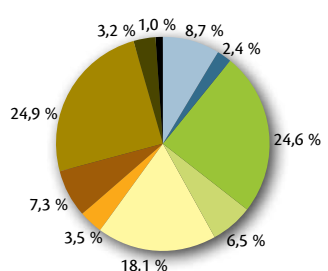
Hankkeita: Luonnonkuitukomposiittien oppimisympäristön ja koulutuksen kehittäminen, Koti Osana Tulevaisuuden Innovaatioita (KOTI), EDGE Pirkanmaa, Pirkanmaan e-luukku, Suomalaisen kirjan museo Pukstaavi

Luoteis-Pirkanmaan seutukunta

Arvonlisäys €/asukas 2008*	22 631
Väkiluku 31.12.2010	16 632
Työpaikat 2008	6 553
- muutos vuodesta 2007	-1,9 %
Työttömyysaste (07/2011)	7,3 %
Yritystoimipaikat 2009	1 542
T&K-menot €/asukas 2009	88

Hankkeita: Automaation oppimisympäristön kehittäminen, Parkanon asemanseudun kunnallistekniikan kehittäminen, vt. 3 Hämeenkyrön ohitustie: siihen liittyvien turvallisuusjärjestelyjen valmistelu, Ikaalisten KulttuuriCampuksen yrittäjyyssympäristö

Pirkanmaan talous 2011 – toimialojen nykytila ja näkymät

- Pirkanmaa on All Bright! – Brändin pyörteissä
- Pirkanmaan liikevaihto löysi kasvu-uran
- Toimialojen tilannekatsaus ja tulevaisuuden näkymät
- Pirkanmaan menestystekijät – tiede, teknologia ja Tampere
- Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta kasvussa
- Miten Euroopan tilanne vaikuttaa ja mitä Keskusareena tuo tullessaan?
- Kuntatalous taantumatoipilaana
- Seutukuntien kattavat tilastot

www.pirkanmaantalous.fi

Lähteet

Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu, Tampereen kauppakamari, Pirkanmaan ELY-keskus, työvoimatilastot, Pirkanmaan liitto, Toimialaluokitus, www.tilastokeskus.fi

Julkaisijat

Pirkanmaan ennakointipalvelu p. 020 636 0050

www.pirkanmaanennakointipalvelu.fi

Pirkanmaan ELY-keskus p. 020 63 60050

www.ely-keskus.fi/pirkanmaa

Tampereen kauppakamari p. (03) 230 0555

www.tampereenkauppakamari.fi

Tampereen kaupunkiseudun elinkeino- ja kehitysyritys

Tredea Oy p. (03) 5653 4969

www.tredea.fi

Ulkoasu ja taitto

markkinointiviestinnän
MAINIO
suunnittelutoimisto

Lokakuu 2011

Painosmäärä 6 000 kpl